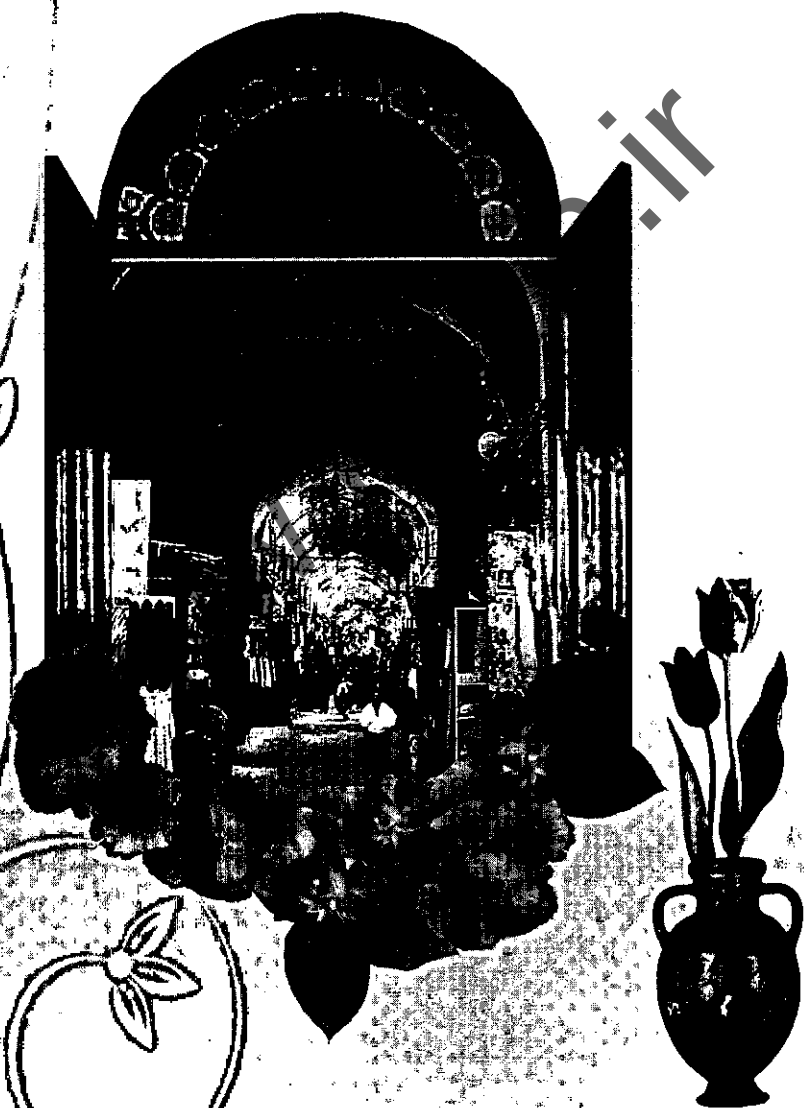

مکاسب

به زبان ساده و روان

راه های کسب روزی حلال

فهرست و جدول ۱۳۳۰
 مکاتبه زبان ساده و روان، راه های کسب روزی حلال احمد قسری، قم، ناشر خیر
 ISBN: 978-964-8785-63-1
 ۱۳۸۵ سال
 فهرست نویسی بر اساس اطلاعات کتابخانه
 کتابخانه به صورت زیر نویسی
 (مجموعه کتاب) روزی و روزی - جستجوی علمی اسلام
 رده بندی کنگره ۲۲۰ ۱۲۰ ۸۷ BP
 رده بندی دیویی ۱۹۷/۴۷۲
 شماره کتابخانه ملی ۳۸۰۴۸۱

این اثر با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است

مکاسب به زبان ساده و روان

راه های کسب روزی حلال

فانیف: حیدر قلیبری
 ناشر: فاتح خیبر
 صفحه آرای: پخش کتاب گل یاس
 چاپ: کلیها
 تاریخ و نوبت چاپ: اول پاییز ۱۳۹۰
 صحافی: زرین (برادران عربستانی)
 ناظر کیفی: محمد رضا باوقا
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 شابک: ۹۶۴-۸۷۸۵-۵۳-۱-۹۷۸
 بهاء: ۲۷۵۰ تومان

مرکز پخش

پخش کتاب گل یاس: قم، خیابان صفاییه، کوی بیگدلی، کوچه ارجمندی، پلاک ۱۲۳
 تلفن: ۷۷۴۸۸۹-۲۵۱، دورنگار: ۷۷۴۸۸۹-۲۵۱
 تلفن همراه: ۷۷۴۸۸۹-۰۹۳۹
 پیامک: ۹۳۷۲۵۱۸۰۹۲
 صندوق پستی: ۳۷۱۵۵/۶۱۳۷
 آدرس اینترنتی: WWW.GOLE-YAS.COM

فهرست

پیشگفتار..... ۹

بخش اول: مقدمات کسب و تجارت

- ۱۷..... فضیلت و اهمیت کسب و تجارت
- ۲۰..... درآمدهای بزرگ در سایه سودهای کم
- ۲۱..... یاد گرفتن احکام کسب و تجارت
- ۲۳..... نوشتن بدهی و گرفتن شاهد در معاملات و کسب و تجارت
- ۲۴..... تنظیم اسناد تجاری
- ۲۹..... حکم سند نویسی در مسافرت و اطمینان نداشتن به یکدیگر
- ۳۲..... اولین سندی که در تاریخ نوشته شد
- ۳۳..... کنار گذاشتن سستی و تنبلی در تجارت و امید و توکل به خداوند
- ۳۵..... امید و توکل به خداوند و دستور امام باقر علیه السلام به بازرگان ورشکسته
- ۳۷..... صبر در تجارت و معاملات
- ۳۹..... چگونگی مشورت کردن در معامله و تجارت
- ۴۰..... از چه کسی باید مشورت کرد؟

بخش دوم: آداب کسب و تجارت و معاملات مستحب و مکروه

- ۴۲..... آداب کسب و تجارت و معاملات مستحب
- ۴۸..... یکی از بهترین کارها بافندگی برای خانمهاست
- ۴۹..... معامله نکردن با افراد بی مبالا
- ۴۹..... معامله ای برای خدا
- ۵۲..... آداب مکروه تجارت
- ۵۵..... مشاغل مکروه
- ۵۶..... اسب به جای زمین

بخش سوم: معاملات و کسب و کارهای مباح و واجب

- ۵۷..... کسب و کارهای حلال و مباح و جایز

معاملات واجب	۶۰
بخش چهارم: معاملات و کسب و کارهای باطل و حرام	
کارها و معاملات باطل و حرام	۶۲
بخش پنجم: انواع و اقسام معاملات و شرایط خریدار و فروشنده	
تعریف و اقسام خرید و فروش	۷۳
انواع خرید و فروش (نقد، نسیه، سلف، کالی به کالی)	۷۴
داریم نسیه جمع می‌کنیم	۷۵
شرایط فروشنده و خریدار	۷۷
شرایط کالای مورد معامله و عوض آن	۷۹
خرید و فروش موقوفات	۸۰
بخش ششم: تعدادی از معاملات مهم و با اهمیت	
بیع مساومه، مباحه، مواضعه و تولیه چیست؟	۸۲
قبض و تسلیم در معاملات	۸۳
معاملات فضولی	۸۴
فروش میوه بر روی درخت، و زراعت و سبزیجات به طور سرپا	۸۵
معاملات طلا و نقره	۸۷
بخش هفتم: اختیارات یا مواردی که می‌شود معاملات را به هم زد	
احکام اختیارات	۸۹
تعداد اختیارات	۹۰
اختیار مجلس	۹۰
اختیار حیوان	۹۱
اختیار شرط	۹۲
اختیار تأخیر	۹۲
اختیار کالاهایی که در یک روز فاسد می‌شوند	۹۳
اختیار رؤیت	۹۴
اختیار غبن	۹۴
شرط کردن سه روز در معامله برای جلوگیری از مغیبت	۹۵
اختیار غبن	۹۶

۹۷		خيار تدليس
۹۸		خيار اشتراط يا خيار تخلف شرط
۹۸		خيار تبعض صفقه
۹۹		خيار تعذر تسليم
۹۹		خيار شركت
۹۹		خيار تفليس

بخش هشتم: اقاله و حق اولويت در مكان كسب و كار

۱۰۱		اقاله
۱۰۲		وساطت علی‌الشیخ در اقاله يك معامله
۱۰۴		حق اولويت در مكان كسب و كار

بخش نهم: تقلّب و غش در معامله

۱۰۵		غش در معامله
۱۰۶		چند روايت درباره غش در معامله
۱۰۸		غش و تقلّب در ماهی فروشی

بخش دهم: احتكار و گران فروشی

۱۱۰		معناي احتكار
۱۱۱		احتكار و گران فروشی از نظر آیات و روايات
۱۱۵		مبارزه با محتكران از نظر اميرالمؤمنين علی‌الشیخ
۱۱۷		داستان بني اسرائيل
۱۱۸		گران فروشی و بازار سیاه درست كردن
۱۲۰		حرمت تبانی و بالا بردن تصنعی قیمتها
۱۲۱		قسم خوردن در هنگام معامله
۱۲۲		پاداش دروغ نگفتن و خیانت نکردن در معامله
۱۲۳		وظیفه دولت و مردم در مقابل محتكران و گرانفروشان
۱۲۷		وظیفه دولت و مردم در شرایط غیر عادی و تورّم اقتصادی
۱۲۹		نرخ گذاری در شرایط عادی
۱۳۲		اجبار محتكر به فروختن متاع
۱۳۲		جلوگیری از احتكار در مخارج خانه

۱۳۳	انصاف در معامله
۱۳۴	چرا سود اضافه گرفتی؟

بخش یازدهم: تقلب و کم فروشی

۱۳۶	کم فروشی
۱۴۱	کم فروشی از عوامل فساد در ارض
۱۴۴	تقلب و کم فروشی در طلا و نقره
۱۴۵	سزای کم فروشی
۱۴۶	دروغ گوئی و کم فروشی در معامله
۱۴۷	عاقبت به خیری قصاب به خاطر کم نفروختن

بخش دوازدهم: رشوه و ربا در معاملات و کسب و کار

۱۵۰	معنا و حکم رشوه در اسلام
۱۵۲	بلای رشوه خواری
۱۵۴	رباخواری در قرآن
۱۵۹	آیا ربا مثل معامله و تجارت است؟
۱۶۳	مهلت دادن و یا بخشیدن ربا در معاملات ربوی
۱۶۷	دریافت پاداش و کیفر اعمال در قیامت
۱۶۸	زیانهای رباخواری
۱۶۹	حرمت معاملات ربوی در روایات
۱۷۱	اقسام ربا
۱۷۱	شرایط تحقق ربا در معاملات و تجارت
۱۷۲	مواردی از ربای در معاملات و تجارت

بخش سیزدهم: کسانیکه شمع اقتصادی ندارند نباید کسب و تجارت کنند

۱۷۴	تاجر کودن و ابله
۱۷۷	بازرگان احمق خوش شانس
۱۷۸	احمقی ملا نصرالدین و همسرش در تجارت
۱۸۰	شاگرد ابله و نادان

بخش چهاردهم: داستانی درباره مغبون شدن در معاملات و تجارت

۱۸۲	مغبون شدن تاجری به دست چند حقه باز و راههای نجات او
-----	---

پیشگفتار

وابستگی سلامت جامعه به سلامت اقتصاد و معاملات:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا * وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُضَلِّيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا»^(۱)

یعنی: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید اموال یکدیگر را به باطل (و از طرق نامشروع) نخورید مگر اینکه تجارتی باشد که با رضایت شما انجام گیرد، و خودکشی نکنید، خداوند نسبت به شما مهربان است».

و هر کس این عمل را از روی تجاوز و ستم انجام دهد به زودی او را در آتشی وارد خواهیم ساخت و این کار برای خدا آسان می‌باشد.

این آیه در واقع زیربنای قوانین اسلامی را در مسائل مربوط به «معاملات و مبادلات مالی» تشکیل می‌دهد و به همین دلیل فقهای اسلام در تمام ابواب معاملات به آن استدلال می‌کنند، آیه خطاب به افراد با ایمان کرده و می‌گوید: «اموال یکدیگر را از طرق نابجا و غلط و باطل نخورید» یعنی هر گونه تصرف در مال دیگری که بدون حق و بدون یک مجوز منطقی و عقلانی بوده باشد ممنوع شناخته شده و همه را تحت

عنوان «باطل» که مفهوم وسیعی دارد قرار داده است.
می‌دانیم «باطل» در مقابل «حق» است و هر چیزی را که ناحق و بی‌هدف و بی‌پایه باشد در بر می‌گیرد.

در آیات دیگری از قرآن نیز با عباراتی شبیه عبارت فوق، این موضوع تأکید شده، مثلاً: به هنگام نکوهش از قوم یهود و ذکر اعمال زشت آنها می‌فرماید: «وَ اَكْلَهُمْ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ»^(۱): «آنها در اموال مردم بدون مجوز و به ناحق تصرف می‌کردند» و در آیه ۱۸۸ بقره، جمله «لَا تَاْكُلُوْا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ» را به عنوان مقدمه‌ای برای نهی از کشاندن مردم به وسیله ادعاهای پوچ و بی‌اساس به سوی دادگاهها و خوردن اموال آنها ذکر فرموده است.

بنابراین هر گونه تجاوز، تقلب، غش، معاملات ربوی، معاملاتی که حد و حدود آن کاملاً نامشخص باشد، خرید و فروش اجناسی که فایده منطقی و عقلایی در آن نباشد، خرید و فروش وسائل فساد و گناه، همه در تحت این قانون کلی قرار دارند، و اگر در روایات متعددی کلمه «باطل» به قمار و ربا و مانند آن تفسیر شده در حقیقت معرفی مصداق‌های روشن این کلمه است نه آن که منحصر به آنها باشد.

شاید نیاز به تذکر نداشته باشد که تعبیر به «اکل» (خوردن) کنایه از هر گونه تصرف است خواه به صورت خوردن معمولی باشد یا پوشیدن یا سکونت و یا غیر آن و این تعبیر علاوه بر زبان عربی، در فارسی امروز نیز کاملاً رایج است.

«الا ان تكون تجارة عن تراض».

این جمله، استثنایی است از قانون کلی سابق، ولی به اصطلاح

«استثناء منقطع» است^(۱) یعنی آنچه در این جمله آمده مشمول قانون سابق، از آغاز نبوده است و تنها به عنوان یک تأکید و یادآوری ذکر شده، آن هم به نوبه خود یک قانون کلی است زیرا می‌فرماید: مگر این که تصرف شما در اموال دیگران از طریق داد و ستدی باشد که از رضایت باطنی دو طرف سرچشمه بگیرد، طبق این بیان، تمام مبادلات مالی و انواع تجارت‌ها که در میان مردم رائج است چنانچه از روی رضایت طرفین صورت گیرد و جنبه معقول و منطقی داشته باشد از نظر اسلام مجاز است «مگر در مواردی که به خاطر مصالح معینی، نهی صریح از آن شده است».

«وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا»

سپس در ذیل آیه، مردم را از قتل نفس باز می‌دارد و ظاهر آن به قرینه جمله «إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا»: «خدا نسبت به شما مهربان است» نهی از خودکشی و انتحار می‌باشد، یعنی خداوند مهربان نه تنها راضی نمی‌شود دیگری شما را به قتل برساند بلکه به خود شما هم اجازه نمی‌دهد که با رضایت خود خویشتن را به دست نابودی بسپارید، در روایات اهل بیت (علیهم‌السلام) نیز آیه فوق به همین معنی «التحار» تفسیر شده است.

اکنون این سؤال پیش می‌آید که چه ارتباطی میان مسئله «قتل نفس» و «تصرف باطل و ناحق در اموال مردم» وجود دارد؟
پاسخ این سؤال روشن است و در حقیقت قرآن با ذکر این دو حکم

۱- استثناء منقطع غالباً برای تأکید عمومیت حکم عام می‌آید، این معنی در مورد آیه فوق صادق است و به علاوه این حقیقت را اعلام می‌کند که با تحریم تصرفات باطل، راه زندگی بر شما بسته نیست و می‌توانید از تجارتات مشروع هدف خود را تأمین کنید.

پشت سر، هم اشاره به یک نکته مهم اجتماعی کرده است و آن اینکه اگر روابط مالی مردم بر اساس صحیح استوار نباشد و اقتصاد جامعه به صورت سالم پیش نرود و در اموال یکدیگر به ناحق تصرف کنند، جامعه گرفتار یک نوع خودکشی و انتحار خواهد شد، و علاوه بر اینکه انتحارهای شخصی افزایش خواهد یافت، انتحار اجتماعی هم از آثار ضمنی آن است.

حوادث و انقلاب‌هایی که در جوامع مختلف دنیای معاصر روی داده، شاهد گویای این حقیقت می‌باشد، و از آنجا که خداوند نسبت به بندگان خود، مهربان است به آنها هشدار می‌دهد و اعلام خطر می‌کند که مراقب باشند مبدا مبادلات مالی نادرست و اقتصاد ناسالم، اجتماع آنها را به نابودی و سقوط بکشانند.

«و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نصلیه ناراً»^(۱)
 «و هر کس از این فرمان سرپیچی کند و خود را آلوده خوردن اموال دیگران به ناحق سازد و یا دست به انتحار و خودکشی زند، نه تنها به آتش این جهان می‌سوزد بلکه در آتش قهز و غضب پروردگار نیز خواهد سوخت، و این کار برای خدا آسان است «و کان ذلک علی الله یسیراً»^(۱)

ما برای حفظ و حراست از اقتصاد سالم فردی و اجتماعی، تمام راههای اقتصاد سالم و تجارت و معاملات اسلامی و انسانی را از کتابهای مفصل فقهی همانند مکاسب شیخ مرتضی انصاری، جواهر الکلام شیخ محمد حسن نجفی، اللمعة الدمشقیة شهید اول و ثانی، تحریر الوسیله

۱- صلی (بر وزن سرو) در اصل به معنی نزدیک شدن به آتش است، اما گرم شدن و برشته شدن و سوخته شدن به آتش را نیز «صلی» می‌گویند و در آیه فوق به معنی وارد شدن و سوختن در آتش

امام خمینی، و روایات اسلامی از کتابهای معتبری همچون وسائل الشیعه شیخ حر عاملی، فروع کافی شیخ کلینی، بحار الانوار علامه مجلسی، و جامع احادیث شیعه مرحوم آیه الله العظمی بروجردی و کتابهای فقهی و روایی دیگر استخراج کرده و به زبان ساده و روان به رشته تحریر درآورده و سعی کردیم هیچ مطلب قابل توجهی از قلم نیفتد.

بنابراین، فکر می‌کنیم کتاب حاضر در نوع خود کم نظیر و بلکه بی‌نظیر است؛ زیرا با وجود دارا بودن تمام مسایل مربوط به تجارت و معاملات و مکاسب، از اطاله کلام بی‌مورد و آوردن الفاظ و اصطلاحات ثقیل و سنگین و مطالب کم فایده و بی فایده خودداری شده است.

امید است گامی مثبت باشد برای حل مشکلات اقتصادی مردم و کشور، به ویژه فقرا و مستمندان و کوخ نشینان، و بالا بردن سطح زندگی آنان از زیر خط فقر و فلاکت و کمکی باشد برای استقلال اقتصادی کشور با اجرای دستورات اسلام ناب محمدی.

لازم به ذکر است بنا داشتیم در پایان همین کتاب در بخشی مجزا اقتصاد نوین و مباحث روز دنیای اقتصاد را قرار دهیم که توجه به حفظ اختصار و جلوگیری از طولانی شدن مباحث این کتاب از یک سو، و نیز گستردگی مباحث جدید و عدم امکان بیان کامل و قابل قبولی از اقتصاد نوین از سویی دیگر باعث شد تا به آوردن تیتیر مطالب و فهرست این مباحث در این کتاب بسنده کنیم و بیان کامل آنها را به تحریر کتاب مجزایی موکول نماییم.

فهرست مطالب اقتصاد نوین و معاملات جدید:

- ۱- تعریف اقتصاد و علم اقتصاد، و اقتصاد خرد و کلان.
- ۲- کالاهای مصرفی و واسطه‌ای

- ۳- تولید ناخالص ملی و درآمد ملی
- ۴- عرضه و تقاضا
- ۵- بازار چیست و وظایف آن کدام است؟
- ۶- عوامل تولید
- ۷- اشتغال و بی‌کاری
- ۸- پول و نقش آن در اقتصاد و معاملات و جامعه
- ۹- تورم و عوامل آن
- ۱۰- رکود و اسباب آن
- ۱۱- بانک و امور بانکی و انواع و اقسام بانکها
- ۱۲- بانکداری بدون ربا
- ۱۳- اوراق بهادار
- ۱۴- اسناد اعتباری
- ۱۵- بازار بورس
- ۱۶- بخش خصوصی و نقش او در معاملات و اقتصاد
- ۱۷- بخش دولتی و نقش دولت در معاملات و اقتصاد
- ۱۸- توسعه اقتصادی
- ۱۹- کشورهای در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته
- ۲۰- صنعت، کشاورزی، دامداری، مرغداری، و باغداری پیشرفته و مدرن
- ۲۱- راه‌های حفظ استقلال اقتصادی کشور
- ۲۲- راه‌های از بین بردن فقر و بالا بردن سطح زندگی افراد زیر خط فقر با توزیع عادلانه درآمد ملی.
- ۲۳- تعاونیها

- ۲۴- شرکتهای خصوصی و دولتی
 - ۲۵- گمرک و مطالب مربوط به آن
 - ۲۶- صادرات و واردات
 - ۲۷- معاملات دنیای مجازی و اینترنت
 - ۲۸- بودجه
 - ۲۹- مالیاتهای مستقیم و غیر مستقیم
 - ۳۰- بیمه
 - ۳۱- بارانها
 - ۳۲- استقراض داخلی و خارجی
 - ۳۳- تجارت و اقتصاد بین المللی
 - ۳۴- نهادها و سازمانهای اقتصادی جهان
 - ۳۵- سازمان تجارت جهانی
 - ۳۶- بانک جهانی
 - ۳۷- صندوق بین المللی پول
 - ۳۸- سازمان خوار بار و کشاورزی ملل متحد (فائو)
 - ۳۹- سازمان توسعه صنعتی سازمان ملل متحد (یونیدو)
 - ۴۰- سازمان اِکو و سازمان آ.سه. آن.
- و احتمالاً مطالب و مباحثی که اکنون از قلم افتاده است.
- امیدواریم مورد پذیرش ولی نعمت و اربابان امام زمان (عج) قرار گیرد و این برگ سبز را که تحفه‌ای است از درویش و هدیه کوچکی است از نوکر بی‌مقدارش که دهها سال است ریزه‌خوار خوان آن کریم است قبول فرماید.
- خداوندا وجود نازنین آن عزیز را از جمیع بلیات ارضی و سماوی

مصون و محفوظ بدار و ما را پیش مرگ و بلاگردان او قرار داده و حضرتش را از اعمال و رفتار و گفتار و کردار ما راضی و خشنود بگردان. آمین یا رب العالمین

در پایان صحت و سلامتی مقام معظم رهبری و مراجع معظم تقلید را از خداوند متعال خواستار شده، غفران و رحمت واسعه الهی را برای همه شهدا و مراجع گذشته مخصوصاً امام راحل و گذشتگان از شیعیان امیرالمؤمنین و ائمه هدی علیهم السلام آرزومندیم.

والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته

شهر مقدس قم - حیدر قنبری

زمستان ۸۹